

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

שם השיעור שמיטה או שבת הארץ?

שם המרצה הרב ד"ר יואל בן-נון

(שמות כ"ג, י-יא): "ושש שנים תזרע את ארצך, ואספת את תבואתה;

והשביעת תשמטנה ונטשתה, ואכלו אֲבֵינֵי עמך, ויתָרֵם תאכל חית השדה –

כן תעשה לכרמך, לזיתך";

(מכילתא: תשמטנה מעבודתה, ונטשתה מאכילתה; רשב"ם ורמב"ן: שלא תזרע ולא תאסוף).

(דברים ט"ו, א-יא): "מִקֶּץ שֶׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה;

וזוה דבר השמטה – (מועד קטן ב ב; גיטין לו א-ב; רבי אומר: בשתי שמיטות הכתוב מדבר... בזמן [ובספרי: במקום, בארץ ישראל] שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים; בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים); והשאלות הגדולות: האם רבי התכוון לשמיטה שבספר שמות, שלא נזכרו בה תנאים כלל, או לשביעית שבספר ויקרא המובילה ליובל (כפי שהבינו רוב הפוסקים)? והאם חלקו חכמים על רבי? על מה? והאם הלכה כרבי?

שְׁמוֹט כָּל בַּעַל מִשֶּׁה יָדוּ אֲשֶׁר יִשֶּׂה בַרְעוּהוּ, לֹא יִגֹּשׁ אֶת רַעְוֹ וְאֶת אַחִיו

כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לָהּ;

...

אִפְסֵי כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן,

כִּי בֵרַךְ יִבְרַכְךָ ה' בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ;

רַק אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת

אשר אנכי מְצוֹךְ הַיּוֹם; (ר' יוסף בכור שור וחזקוני: אם תשמרו שביעית ויובל... ויובל חוזרים נחלותיו וממכריו, ונמצא שלא יהיה בך אביון); לפי זה, שמיטת קרקע הנזכרת בשמות, ושמיטת כספים, נוהגות מן התורה גם כשיש אביונים, כלומר, שלא חילקו נחלות, ואין כל אחד מכיר שדהו (כדלהלן).

...

כִּי יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ,

לֹא תֵאֱמָץ אֶת לִבְבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן;

כִּי פֶתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ, וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטְנוּ, דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ;

הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לְאִמְרֵי:

קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה,

וְרַעַה עֵינֶיךָ בְּאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ, וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה בְּךָ חֲטָא;

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו,

כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' א-להיך בכל מעשך ובכל משלח ידך;

כי לא יחדל אביון מקרב הארץ,

על כן אנכי מצוך לאמור: פתח תפתח את ידך לאחריך לעניך ולאביןך בארצך";

(ויקרא כ"ה): "וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם:

כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם, ושבתה הארץ שבת לה'; (ספרא: אחרי חלוקת נחלות) –

שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך, (ספרא: שיהא כל אחד ואחד מכיר שדהו... וכרמו),

ואספת את תבואתה; (כתובות כה א; רמב"ם תרומות א כו: "כי תבאו" – ביאת כולכם);

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה' –

שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר; (ספרא/ מועד קטן ג א: כל מלאכה שבשדך ושבכרמך; חכמים אומרים: אבות אסר רחמנא, תולדות לא אסר רחמנא ...) = [כיוון שפירט הכתוב 4 מלאכות אלו, רק הן אסורות מן התורה];

את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר,

שנת שבתון יהיה לארץ;

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך, ולשכירך ולתושבך הגרים עמך;

(רש"י: שלא תנהג בהם כבעל הבית, והכל יהיו שוים בה, אתה ושכירך ותושבך);

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל.

(ספרא ורש"י: כל זמן שחיה אוכלת בשדה, בהמה אוכלת בבית; כלה לחיה שבשדה – כלה לבהמתך שבבית);

וספרת לך (ספרא: בבית דין) שבע שבתות שנים שבע פעמים ...

... (ספרא: ... וחכמים אומרים: שביעית נוהגת אע"פ שאין יובל; והיובל אינו נוהג אלא אם יש עמו שביעית);

וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישביה,

יובל הוא תהיה לכם, ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשבּו;

... (ספרא: בזמן שכל יושביה עליה, ולא בזמן שגלו מתוכה [אפילו חלקם]; יושביה, ולא מעורבבים);

בשנת היובל הזאת תשבּו איש אל אחזתו.

...

במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך, במספר שני תבואת ימכר לך;

.....

כי ימוך אחריך ומכר מאחזתו ... .. יוצא ביביל ושב לאחזתו.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

..... (ואין אביון! – רק מְרָא!);

וכי יִמוֹךְ אַחִיר ... .. וכי יִמוֹךְ אַחִיר ..... וְיִמַךְ אַחִיר .....

..... וְחָשַׁב עִם קְנֵהוּ מִשְׁנֵת הַמְכָרוֹ לֹא עַד שְׁנַת הַיָּבֵל .....

וַיֵּצֵא בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמוֹ;

כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוּצַאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".